із підприємствами, що функціонують на окупованій території (хоча й зареєстровані на території, підконтрольній Україні).

Список використаних джерел

1. Стратегія національної безпеки України : Указ Президента України від 26 трав. 2015 р. № 287 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 43. – Ст. 14.

2. The Global Risks Report 2017. The World Economic Forum 2017. [Electronic recourse] / The World Economic Forum. – 2017. – Mode of access: https://www.wefo. – Title from the screen.

3. Про затвердження Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки [Електронний ресурс] : наказ Міністерства економіки України від 18 лют. 2009 р. № 123 // Міністерство економіки України : [веб-сайт]. – 2017. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua. – Назва з екрана.

Давидов Г. М. – доктор економічних наук, професор, декан факультету обліку і фінансів Центральноукраїнського національного технічного університету;
Шалімова Н. С. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри аудиту та оподаткування Центральноукраїнського національного технічного університету;
Магопець О. А. – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри аудиту та оподаткування Центральноукраїнського національного технічного університету

РЕФОРМУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ В КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ ТІНЬОВІЙ ЕКОНОМІЦІ У СФЕРІ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Тіньова економіка – це економічна діяльність, що розвивається поза державним обліком та контролем. В Україні функціонує так звана «друга» тіньова економіка, тобто заборонена законом економічна діяльність працівників «білої» (офіційної) економіки, яка призводить до прихованого перерозподілу національного доходу.

Відповідно до розрахунків Міністерства економічного розвитку і торгівлі України в січні-вересні 2016 року рівень тіньової економіки України становив 35 % ВВП. Це на 5 % менше за показник 2015 року [1]. Тенденція до зменшення рівня тіньового сектору спостерігалася в усіх основних агрегованих видах економічної діяльності окрім сільського, лісового та рибного господарств. Там частка тіньового сектору збільшилась на 2 % і сягнула 8 % від обсягу валової доданої вартості [1].

На нашу думку, високий рівень тінізації аграрного сектору пов'язаний з недоліками в системі оподаткування головного природного ресурсу – землі. З урахуванням даних щодо нормативної грошової оцінки земельних угідь станом на 1 січня відповідного податкового року та чинних ставок єдиного податку четвертої групи здійснено розрахунок єдиного податку за 2015–2017 рр. та рівня податкового навантаження сільськогосподарських товаровиробників Кіровоградської області. Так, за середнього рівня податкового навантаження на 1 га сільськогосподарських угідь у 2017 р. у розмірі 16 %, різниця у рівні податкового навантаження між суб'єктами малого підприємництва та середнього й великого підприємництва становитиме приблизно 10–11 %. Розрив у рівнях податкового навантаження на 1 га свідчить про значні проблеми в оподаткуванні сільськогосподарських угідь, необхідність формування диференційованих ставок єдиного податку, що дають суттєво знизити рівень тінізації аграрного бізнесу.

Сільськогосподарські товаровиробники сплачують єдиний податок четвертої групи, механізм нарахування та сплати якого регламентовано Податковим кодексом України від 2 грудня 2010 року №2755-VII. Під час трансформації порядку його розрахунку запропоновано використати рентний підхід до визначення його ставок.

У сільському господарстві розрізняють три види ренти: диференціальну, абсолютну, монопольну. *Абсолютна рента* – це економічна форма реалізації монополії приватної власності на землю. *Диференціальна земельна рента* як економічна категорія відображає відносини між власником землі та користувачем щодо розподілу і використання надлишкового додаткового продукту, створеного внаслідок різниці в родючості та місця розташування земель. *Диференціальна рента I* виникає внаслідок обмеженості земель кращої та середньої якості, що змушує залучати до

сільськогосподарського обороту гірші за якістю ділянки землі. *Диференціальна рента II* утворюється внаслідок інтенсивного ведення господарства, тобто використання кращих сільськогосподарських машин, насіння, поліпшення культури землеробства і тваринництва, за рахунок додаткових капіталовкладень. *Монопольна рента* – це особлива форма земельної ренти, яку сплачують споживачі рідкісних за якістю сільськогосподарських товарів, вироблених на землях із винятковими природними умовами. Цей вид ренти не є характерним для сільськогосподарського виробництва Кіровоградщини.

По-перше, приватна власність на землю породжуючи монополію приватної власності на землю, призводить до утворення абсолютної земельної ренти, тобто до стягнення додаткового податку на користь земельних власників з усіх споживачів продукції землеробства через те, що ціни на цю продукцію на ринку формуються не на основі середніх (суспільно необхідних) затрат, а відповідно до затрат індивідуальних, оскільки приватна власність на землю перешкоджає вільному переливу капіталу. По-друге, диференціальну ренту I, навіть коли і якщо вона потрапила до приватних осіб, вилучають з суспільного використання. Так вона стає джерелом збагачення окремих осіб (власників землі), а не суспільства загалом. По-третє, диференціальну ренту II через механізм переукладання орендних договорів максимально вилучають в тих, хто її створив, на користь земельних власників. Це призводить до втрати стимулів у користувачів землею вдаватись до додаткових капіталовкладень, пов’язаних з підвищенням родючості землі й ефективністю сільськогосподарського виробництва загалом.

Враховуючи рентні відносини в сільському господарстві та необхідність забезпечення стимулюючого характеру податку можна застосувати варіант розрахунку диференційованих ставок єдиного податку четвертої групи. Розрахункова ставка (Ср) формується як середньозважена ставка (за площею) кожного поля сільськогосподарських товаровиробників з урахуванням

бонітарної оцінки землі, культури, фактичної урожайності, нормативних показників:

$$Ср = \sum С\ р.ф_i * Пл_i / \sum Пл_i \quad (1)$$

де n – номенклатура культур господарства; $Пл_i$ – площа зайнята кожною культурою з номенклатури господарства; $Ср.ф_i$ – розрахункова ставка єдиного податку з 1 га сільськогосподарських угідь, зайнятих *і*-ю культурою, яку встановлюють у відсотках до їх грошової оцінки і визначають визначається так:

$$Ср.ф_i = С\ р.ф.н.* (Оз.ф_i/Оз.н_i) * (Уф_i/Ун_i) \quad (2)$$

де $Оз.ф_i$ – бали бонітету землі, яка фактично зайнята під *і*-ю культурою; $Оз.н_i$ – бали бонітету землі нормативні (середні за районом); $Ун_i$ – нормативна урожайність *і*-ї культури (середня за районом); $Уф_i$ – фактична урожайність *і*-ї культури.

Ці пропозиції створено відповідно до Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 рр. [2].

Таким чином, запропонований підхід до диференціації чинних ставок податку не змінює його фіскальної ефективності, забезпечує справедливе, рівномірне податкове навантаження на сільськогосподарських товаровиробників залежно від об'єктивних умов господарювання.

Список використаних джерел

1. Тенденції тіньової економіки в Україні у січні-вересні 2016 року [Електронний ресурс] // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України : [сайт]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki->. – Назва з екрана.

2. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minagro.gov.ua/system/files/Єдина%20комплексна%20стратегія%20розвитку%20сільського%20господарства%20та%20сільських%20територій%20на%202015-2020.pdf. – Назва з екрана.